

CJ3BP_JUJJ Úvod do studia jazyka a jazykovědy – okruhy ke kolokvium

A.

- I. Jazyk, podstata jazyka. Jazyk a řeč. Vztah jazyka a řeči (Ferdinand de Saussure).
- II. Funkce jazyka a řeči.
- III. Komunikace. Komunikativní situace, její složky. Komunikativní funkce.
- IV. Komunikační kompetence, komunikační schopnosti. Rozvoj komunikačních schopností ve výuce na střední škole
- V. Jazyk. Jazyk národní. Jazykové útvary strukturní a nestrukturní. Vztah jednotlivých útvarů národního jazyka, jejich uplatnění v komunikaci.
- VI. Jazyk spisovný. Kritérium spisovnosti. Jazyková kultura dříve a dnes. Péče o jazykovou kulturu. Požadavky na rozvoj jazykové kultury jako předpoklad pro rozvoj vzdělávacích schopností.
- VII. Obecná čeština a její místo v současné komunikaci. Polemiky o postavení obecné a spisovné češtiny v současné komunikaci. Dialekty české v užším slova smyslu a dialekty moravské. Dialektologie. Sociální nářečí. Idiolekt. Jazyková poradna a její funkce.
- VIII. Jazyková situace. Typy jazykových situací (exoglosní x endoglosní, rovnovážná x nerovnovážná). Jazyky v kontaktu. Bilingvismus dříve a v současnosti. Diglosie. Jazyky kreolské. Pidgin.
- IX. Problematika termínů *státní jazyk*, *úřední jazyk*, *jednací jazyk*, *dorozumívací jazyk*. *Světový jazyk*. Úloha „světových“ jazyků dříve a dnes. Společný (evropský) referenční rámec, požadavky na jazykové znalosti. Jazykový pas.
- X. Vývoj jazyka. Jazyk a písmo. Vývoj písma. Druhy písma (piktografické a ideografické písmo; slabikové písmo; počátky hláskového písma) dříve a dnes. Poznání jazyka „primitivních“ národů jako zdroj poznání počátků písma a počátků vývoje jazyka.
- XI. Jazyky světa. Kritéria klasifikace jazyků (genealogické kritérium, geografické kritérium, sociologické kritérium...). Změny počty jazyků, jejich příčiny. Jazyková situace v současné Evropě.
- XII. Indoevropské jazyky. Slovanské jazyky, postavení češtiny mezi slovanskými jazyky. Čeština jako jazyk mateřský a jazyk cizí.
- XIII. Lingvistické disciplíny. Textová lingvistika. Sémantika. Rétorika. Základní pojmy. Etymologie a Dialektologie.

B.

- I. Znak, jeho podstata. Znak a skutečnosti. Znak v komunikačním procesu. Sémioza. Sémiotika. Druhy znaků.
- II. Termíny *znak*, *pojem*, *význam*, *smysl*. Znak a *pojmenování*.
- III. Jazyky přirozené a jazyky umělé. „Mezinárodní“ umělé jazyky (esperanto, uropi...).
- IV. Jazyk a myšlení. Kognitivní a pojmenovávací funkce jazyka. Jazyk a společnost.
- V. Vývoj jazyka. Fylogeneze jazyka. Teorie o původu jazyků.
- VI. Ontogeneze jazyka. Jazyk mateřský a jazyk cizí, možnosti jejich osvojení. Vývoj jazyka u dítěte.
- VII. Vývoj a metody lingvistiky, nejznámější osobnosti (starověk – Indie, Řecko, Řím; středověk; 16. – 18. století; historicko-srovnávací lingvistika v Evropě; strukturalismus – de Saussure, Bloomfield, Guillaume a Tesnière; Chomsky – stručné charakteristiky).
- VIII. Lingvistika a jiné vědecké disciplíny: lingvistika a filozofie – filozofie jazyka (jazyk a myšlení; vztah jazyka a skutečnosti, jazyka a jeho uživatelů); lingvistika a literární věda – literární stylistika; lingvistika a psychologie – psycholingvistika (učení jazyku mateřskému x učení jazyku cizímu); lingvistika a neurologie – neurolingvistika (poruchy realizace a vnímání řeči)

- IX.** Psycholingvistika; paralingvistika; pragmalingvistika, sociolingvistika, etnolingvistika.
- X.** Závislostní gramatika, základy valenční syntaxe (L. Tesnière). Generativní gramatika (N. Chomsky). Teorie řečových aktů a její aplikace v lingvistice (Searle, Austin).
- XI.** Významné osobnosti české lingvistiky od 14. století – přínos Clareta (Bartoloměje z Chlumce) a jeho družiny, význam práce J. Husa. Humanismus a renesance (J. Blahoslav, V. Benedikt Nudoženský aj.). Doba pobělohorská (Jan Václav Rosa, Jan Václav Pohl), rozvoj purismu. Bohuslav Balbín a jeho „obránné“ spisy.
- XII.** Významné osobnosti české lingvistiky. Národní obrození (F. M. Pelcl, J. Dobrovský, V. Hanka, J. Jungmann; práce F. Palackého v oblasti jazyka), počátky vědecké terminologie. 19. století – terminologie; J. Gebauer; 20. století – V. Ertl. Pražský lingvistický kroužek. F. Trávniček, M. Dokulil, F. Kopečný, V. Šmilauer. A. Jedlička aj.

C.

- I.** Lingvistika a její disciplíny. Základní lingvistické disciplíny, jejich předmět. Jednotky jazyka (hláska, morf, pojmenování...) a lingvistické disciplíny.
- II.** Fonetika a fonologie, základní pojmy fonetiky a fonologie: hláska, foném; rozdíl hláska x písmeno.
- III.** Pravopis, principy pravopisu. Charakteristika pravopisu. Pravopis český ve srovnání s pravopisem některých jiných jazyků (např. s pravopisem anglickým, s pravopisem neindoevropských jazyků...).
- IV.** Morfologie, předmět zkoumání morfologie. Gramatické kategorie jmenné, prostředky jejich vyjadřování.
- V.** Gramatické kategorie slovesné, prostředky jejich vyjadřování.
- VI.** Slovní druhy, jejich význam a formálněgramatické vlastnosti – podstatná jména, přídavná jména, zájmena, číslovky.
- VII.** Slovní druhy, jejich význam a formálněgramatické vlastnosti – slovesa, příslovce.
- VIII.** Slovní druhy, jejich význam – předložky, spojky, částice, citoslovce.
- IX.** Syntax. Základní syntaktické pojmy. Větný celek, věta, souvětí. Syntagma. Věta hlavní, věta vedlejší.
- X.** Syntaktické vztahy významové (koordinace, determinace) a formálněgramatické (kongruence, rekce, adjunkce).
- XI.** Větné členy základní a rozvíjející.
- XII.** Lexikologie a lexikografie. Základní termíny: lexikální jednotka, pojmenování jednoslovné a víceslovné (sousloví, frazeologismy).
- XIII.** Slovtvorné vztahy, slovtvorné formanty (předpony, přípony, koncovky). Slovtvorný základ.
- XIV.** Stylistika. Styl, funkční styl.
- XV.** Stylistika. Slohové postupy.